Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.
Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Wij staan zelf toe dat de democratie wankelt

door Rien Fraanje De auteur is oud-directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. In deze rubriek belicht hij de politieke actualiteit vanuit de kunsten.

Er zijn van die werken die zo eenvoudig en direct in hun boodschap zijn, dat het eigenlijk briljant is. Het kunstwerk *Democracy Under Attack* (2021) van Mungo Thomson is daar een voorbeeld van.

Het werk hangt in Moco Museum London. Moco heeft behalve in de Britse hoofdstad ook nog musea in twee andere grote Europese toeristische trekpleisters: Amsterdam en Barcelona. Moco heeft weinig pretenties en stelt hedendaagse kunst tentoon van makers met een rocksterrenstatus, zoals Andy Warhol, Banksy en Keith Haring. Ze slagen er daarmee in om een publiek aan te spreken bij wie het niet vanzelf opkomt om regelmatig naar het museum te gaan. Je kunt klagen dat Moco met die grote, bekende namen voor het gemakkelijke effect gaat; ik stel liever vast dat Moco erin slaagt een breed publiek te trekken voor moderne beeldende kunst.

Tussen de overvloed aan grote namen hing daar een eenvoudige spiegel aan de muur. Die spiegel was omrand met de voor *Time Magazine* kenmerkende rode lijn, met bovenaan in het herkenbare lettertype de tijdschrifttitel *TIME*. Als de kunstenaar had willen pleasen, had hij onderaan de spiegel 'Person of the Year' gezet. Het Amerikaanse tijdschrift heeft waarschijnlijk de meeste roem verworven omdat het elk jaar in december een 'persoon van het jaar' aanwijst die het wereldnieuws het meest heeft bepaald. Met die tekst op het glas had je als bezoeker glimlachend in het kunstwerk naar jezelf kunnen kijken en je voor even kunnen verliezen in een illusie.

Maar Mungo Thomson, een Amerikaanse kunstenaar uit Los Angelos, koos niet voor de gemakkelijke weg. Hij zette als kop op de spiegel: 'Democracy Under Attack'. Het had de afgelopen jaren elke week daadwerkelijk de aankondiging van het coverartikel van *TIME* kunnen zijn. Je ziet het tijdschrift als het ware in de boekhandel liggen en stelt je voor hoe je het uit het tijdschriftenrek pakt en erdoorheen bladert op zoek naar het zorgwekkende artikel. Nu sta je voor die spiegel van de denkbeeldige *TIME*-cover, lees je de alarmerende woorden en kijk je vervolgens naar jezelf.

Op dat moment realiseer je je dat het punt dat Thomson hier maakt heel raak is. We doen immers alsof we geen invloed kunnen uitoefenen op het functioneren van onze democratie. Alsof de teloorgang van de democratie ons overkomt. Dat het de politici zijn die onze democratische samenleving inperken. Maar uiteindelijk

zijn wij het zelf die dat toestaan, die hun daar de ruimte voor geven.

Wij zijn degenen die stemmen op partijen die onrealistische beloften doen om daarna weer naar een andere partij over te stappen als zij die – zoals we eigenlijk wel wisten – niet konden waarmaken. Wij steunen politici die een linkse midden- en bestuurderspartij wegzetten als radicaal en tegelijkertijd geen probleem hebben om met extremistische partijen in een coalitie te stappen. Wij bestraffen partijen en politici die compromissen sluiten, hoewel we weten dat dat nodig is om het land bestuurbaar te houden.

Kortom, wij moeten zelf een democratisch ethos in stand houden. Dat vraagt permanente oefening en opoffering. Als democratisch burger moeten we ons verdiepen in complexe vraagstukken zodat we weten dat gemakkelijke oplossingen niet bestaan. Daarvoor moeten we lezen, vragen stellen, discussiëren, reflecteren en twijfelen. Zijn we daartoe nog wel bereid en in staat, willen we inschikken, ons eigen belang opzijzetten ten behoeve van het algemeen belang?

Willen we ons nog wel verdiepen in de grote vraagstukken, met alle moeite die dat kost, of volgen we liever het leukste filmpje, de pakkendste quote of de slimste debattruc? De theoloog Alain Verheij waarschuwde begin 2025 in zijn column in *Trouw* tegen gemakzucht: 'Wat leuk is, wint het steevast van wat waar, waardevol en waarachtig is. Van die verslaving en verdwazing moeten we af. Anders blijven we maar lachen en liken, onszelf voorhoudend dat het maar een spelletje is, dat het allemaal maar fictie is, totdat het dat niet meer blijkt te zijn.'[1]

Twee jonge vrouwen zagen de spiegel, gingen ervoor staan, schikten hun haar, pakten hun telefoon, tuitten hun lippen en maakten in de spiegel een selfie. Daarna liepen ze giechelend gebogen over hun telefoon weg van het kunstwerk van Mungo Thomson, druk met het posten van hun foto.

Democracy Under Attack van Mungo Thomson, gezien op 15 februari 2026 in Moco Museum London.

Dit is na tien jaar en 38 stukken de laatste bijdrage van Rien Fraanje aan de rubriek 'Uit de kunst'.

1 Alain Verheij, 'Waarom Kanye West blijft wegkomen met zijn wangedrag', *Trouw*, 15 februari 2025. Zie https://www.trouw.nl/religie-filosofie/waarom-kanye-west-blijft-wegkomen-met-zijn-wangedrag-bc72c0fb/